

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНА ЛЕКСИКА НОСІЇВ
ЙОРКШИРСЬОГО ДІАЛЕКТУ АНГЛІЇ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0350-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Гончар Юлія Олександрівна

Керівник к.ф.н., доцент Лужаниця О.І.
Рецензент к.ф.н., доцент Голуб Ю.І.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
« _____ » _____ 2021 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

Гончар Юлії Олександрівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Культурно-маркована лексика носіїв йоркширського діалекту Англії»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Лужаниця Олена Іванівна, к.ф.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «13» квітня 2021 року № 590-с.

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 30 листопада 2021 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту):
дослідити особливості культурно-маркованої лексики»; теоретичні засади поняття «діалект»; теоретичні засади поняття «діалектна лексика»; лексичні одиниці графства Йоркшир.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) дослідити особливості культурно-маркованої лексики; 2) розглянути культурно-марковану лексику як когнітивний компонент регіональної ідентичності; 3) визначити культурно-марковану лексику носіїв йоркширського діалекту Англії.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	15.04.2021	15.04.2021
Розділ 1	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	21.07.2021	21.07.2021
Розділ 2	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	30.09.2021	30.09.2021
Висновки	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	17.11.2021	17.11.2021

6. Дата видачі завдання 15.04.2021

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2021	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	липень 2021	виконано
3.	Написання вступу	липень 2021	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2021	виконано
5.	Написання практичного розділу	листопад 2021	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2021	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2021	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2021	виконано
9.	Захист	грудень 2021	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____
(підпис)

Ю. О. Гончар _____
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

О. І. Лужаниця _____
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____
(підпис)

В. А. Бережний _____
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 50 сторінок, 72 джерела.

Об’єкт дослідження: культурно-маркована лексика йоркширського діалекту Англії XIX сторіччя.

Мета роботи: виявити специфіку культурно-маркованої лексики носіїв йоркширського діалекту Англії у XIX сторіччі.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення особливостей культурно-маркованої лексики на матеріалах досліджень вітчизняних та зарубіжних дослідників (М.М. Маковский, О.І. Бродович, М. Вейклін (M. Wakelin), Дж. Уелс, (J. Wells), А. Келет (A. Kellett); П. Райт (P.Wright).

Отримані результати: За результатами проведеного дослідження, найбільш значущими факторами, які вплинули на генезу культурно-марковану лексику йоркширського діалекту є природно-кліматичні, а також такі історичні умови як мовні контакти та саме соціо-історичні (економічні, політичні та культурно-освітні).

Здійснений аналіз доводить, що культурно-маркована лексика охоплює усі сторони життя мешканців Йокширу XIX ст. та відображають її специфіку, а саме: професійну зайнятість, буденне життя та історичні реалії. Носії йоркширського діалекту дотримуються релігійних обрядів (християнських), але й шанують язичні ритуали та традиції, популярним також є світські події – ярмарки та свята. Побутова лексика повністю відображає стан та особливості життя мешканців сіл та малих мість аналізованої епохи. За соціальною ознакою носії йоркширського діалекту представники нижчого прошарку суспільства, за ремісництвом – фермери, робочі, рибалки, шахтарі.

Ключові слова: *лексика, культурно-маркована лексика, діалект, діалектизми, культуроніми*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1 Культурно-маркована лексика та її типи	7
1.2 Діалекти у аспекті культурологічних досліджень.....	13
1.2.1 Сутність та типи діалектів.....	15
1.2.2 Місце йоркширського діалекту у типології англійських діалектів	20
1.3 Екстралінгвістичні передмови формування культурно-маркованої лексики йоркширського діалекту англійської мови.....	22
РОЗДІЛ 2 КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНА ЛЕКСИКА НОСІВ ЙОРКШИРСЬОГО ДІАЛЕКТУ АНГЛІЇ	27
2.1 Регіональна лексика на позначення людини	29
2.2 Рослинний і тваринний світ.....	32
2.3 Звичаї та традиції.....	34
2.3.1 Релігійні звичаї.....	37
2.3.2 Світські свята та традиції	39
2.4 Назви продуктів харчування, страв та напоїв.....	41
2.5 Побутова та професійна лексика.....	43
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51

ВСТУП

Взаємодія мови і культури завжди привертала увагу дослідників, оскільки ці два поняття тісно взаємопов'язані – мова є віддзеркаленням культури нації, джерелом накопичення та закріплення культурних традицій народу, так званий «культурний код нації». Саме тому відносно недавно на перетині лінгвістики та культурології сформувалася нова міждисциплінарна наука – лінгвокультурологія, основним об'єктом якої є лексичні одиниці з культурним компонентом, або культурно маркована лексика (див. праці С. Бархударова, Є. М. Верещагіна, В. С. Виноградова, Р. П. Зорівчак, В. М. Комісарова, В. Г. Костомарова, Я. Й. Рецкера, Г. Д. Томахіна, О. В. Федорова, С. П. Флоріна, А. Д. Швейцера та ін.). Остання представлена, як у літературній мові, так і в усіх її варіантах. Найбільш репрезентативним виступають регіонально марковані форми існування мов – діалекти. Саме в них вербалізуються вагомі для суспільства реалії, які стають маркером регіональної ідентичності діалектних спільнот.

Діалектологія має давню історію вивчення в лінгвістиці [Trudgill 2000] і понині відзначається особливою зацікавленістю у дослідженні питань, пов'язаних із проблемами формування та функціонування лексичних територіально маркованих одиниць. Як свідчать результати численних наукових досліджень, у межах даної проблематики вагомими є питання опису лінгвістичних особливостей діалектів, їх відмінність від інших та стандартної мови [Hughes 1997; Trudgill 2000], генези діалектів як об'єктів контактних ситуацій [Лужаниця 1999; Vaugh 1963], процесу становлення літературної мови, взаємодії літературної мови з діалектами [Бродович 1988; Бруннер 1955; Смирницький 1965, Ярцева 1985], аспекти кореляції діалектних і соціальних показників, і особливості їх функціонування в цілому [Лужаниця 1999; Маковский 1980]. В останні роки зростає інтерес до культурологічного напрямку вивчення англійських діалектів, досліджень проблем взаємодії мови

та регіональної культури, синергетичних механізмів збалансування мовної системи в умовах диглосії та престижності літературної мови.

Діалекти західної Англії, зокрема йоркширський діалект, і понині залишається маловивченим саме у культурологічному аспекті. Більш описаним є лексичний, фонетичний та граматичний рівні діалекту (М.М. Маковский, О.І. Бродович, М. Вейклін, Дж. Уелс, А. Келет, П. Райт). Однак, аспекти кореляції мовних та культурологічних чинників у діалектному узусі потребують більш детального дослідження.

Актуальність роботи зумовлена значущістю проблем, що стосуються співвідношення мови і культури, антропоцентричності мови як такої. Географічна та соціальна варіативність англійської мови, еволюція регіональних культур в середині англословних етносів зумовили своєрідність мовних і когнітивних процесів регіонально-обумовлених культур, віддзеркалених у діалектній лексиці, яка вербалізує культурно та соціально вагомі для регіонів поняття та реалії буття, що потребує вивчення.

Об'єктом дослідження виступає культурно-маркована лексика йоркширського діалекту Англії ХІХ сторіччя.

Предметом дослідження є культурологічна семантика лексичних одиниць діалекту графства Йоркшир.

Мета дослідження: виявлення специфіку культурно-маркованої лексики носіїв йоркширського діалекту Англії у ХІХ сторіччі.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких основних **завдань**:

- дослідити особливості культурно-маркованої лексики;
- розглянути культурно-марковану лексику як когнітивний компонент регіональної ідентичності;
- визначити культурно-марковану лексику носіїв йоркширського діалекту Англії.

Матеріалом дослідження слугували 300 лексичних одиниць зі словника Джона Расселя Сміта "A Glossary of Yorkshire Words and Phrases" [Smith 1885].

У дослідженні застосовано комплекс **методів**: метод суцільної вибірки та

описовий метод, структурно-семантичний метод та компонентний (семний) аналіз, метод аналізу словникових дефініцій, елементи культурологічного аналізу, метод узагальнення та опису.

Наукова новизна: вперше здійснено комплексний аналіз культурно-маркованої лексики йоркширського діалекту у співвідношенні з регіональною культурою та зроблена спроба описати соціокультурний портрет носія діалекту графства Йоркшир, виокремити вагомні аспекти їх регіональної ідентичності.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона поглиблює уявлення стосовно особливостей діалектів Англії та регіональної картини світу, вербалізованої лексичними засобами діалекту; розкриває культурний потенціал регіонального узусу. Робота є певним внеском у розвиток концепцій діалектології, генези територіально детермінованих варіантів мов; стимулює подальший розвиток таких галузей, як діалектологія, регіоналістика, лінгвокультурологія, етнолінгвістика.

Практичне значення дослідження визначається можливостями використання його результатів під час проведення лекційних та семінарських занять з історії англійської мови, лексикології, англійської діалектології, або ж загального мовознавства.

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, методи аналізу й фактичний матеріал, розкрито новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** узагальнено теоретичні засади вивчення культурно-маркованої лексики, з'ясовано сутність та типи діалектів, розглянуто екстралінгвістичні передмови формування культурно-маркованої лексики, схарактеризовано місце йоркширського діалекту у типології англійських діалектів.

Другий розділ містить аналіз лексичних особливостей йоркширського

діалекту за структурними та семантичними критеріями у культурологічному аспекті; зроблено спробу з'ясування регіонально значущих концептів та реалій діалектоносіїв йоркширського діалекту ХІХ сторіччя.

У **Висновках** подано узагальнені результати дослідження.

Загальний обсяг роботи – 50 сторінок.

Кількість використаних джерел – 72.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Культурно-маркована лексика та її типи

У другій половині ХХ ст. у лінгвістичних дослідженнях одним із домінуючих став комунікативний підхід, розвинулася когнітивна лінгвістика, почала активно розроблятися теорія тексту як явища культури. Проблеми міжкультурного спілкування та національно-специфічних компонентів мов різних народів стали об'єктом вивчення в сучасній науці. Усе це дало змогу розглядати мову як феномен культури, а лексику – як засіб передачі національно-культурної інформації.

Рівні мови та одиниці, які їм належать, мають різний рівень культурної «наповнюваності» та культурної зумовленості. Встановлено, що специфіка національних мов виражається не лише лексичними, але й граматичними, функціональними та дискурсивними засобами.

На сучасному етапі дослідження національно-культурної специфіки мови здійснюються в межах різних дисциплін: лінгвокультурології, лінгвокраїнознавства, психолінгвістики, соціолінгвістики.

Маркований (від фр. *marquer* – позначати) – такий елемент, що має стилістичне забарвлення. «Маркованість чи немаркованість мовних одиниць, – як зазначає П. Дудик, – найбільше виявляється на лексичному й синтаксичному рівнях мови. Так звані кореневі слова найчастіше стилістично немарковані, а похідні (афіксальні) слова (з префіксом чи суфіксом) здебільшого стилістично марковані [Дудик 2005, с. 35].

Культурно-маркована лексика – слова й словосполучення, що називають предмети, явища, об'єкти, характерні для життя, побуту, культури, соціального й історичного розвитку одного народу і є маловідомими або чужими для

іншого народу.

Культуру у широкому розумінні можна розглядати як світ всієї людської діяльності, її артефактів вербалізується у національно-маркованій лексиці, яка кодує історію, філософію, психологію народів, відображає хід розвитку культури, зміни в суспільному духовному житті народів, тощо [Аппоев 2011].

Як показує аналіз теоретичної літератури, дотепер зроблено низку вдалих спроб осмислити специфіку фіксації культурно значущих феноменів у формі мовних знаків, зокрема в лексиці [Верещагін 1990]. Так, В. Костомаров та Є. Верещагін виділяють два основні розряди лексики з національно-культурним компонентом значення: безеквівалентну та фонову лексику, яку, в свою чергу, поділяють на сім груп слів:

1) «советизми» (слова, скорочення, фрази, лозунги, ідеологеми, сформовані в радянську епоху);

2) слова нового побуту;

3) найменування предметів і явищ традиційного побуту;

4) історизми;

5) лексика фразеологізмів та афоризмів;

6) фольклорна лексика;

7) слова неросійського походження [Верещагін 1990, с. 45-51].

Розглядаючи класифікацію мовних одиниць М. Зинов'євої з національно-культурним компонентом у семантиці за ступенем насиченості слів національним колоритом та належністю таких слів до власних чи загальних назв сучасної російської мови.

Дослідниця виділяє:

1) безеквівалентні слова;

2) фонові слова;

3) антропоніми;

4) топоніми;

5) фразеологізми;

6) конотативну лексику;

7) афоризми [Зинов'єва 2000, с. 23].

Культурні відмінності є причиною і наслідком відмінностей у менталітеті відповідних народів. Часто можна почути заперечення на кшталт того, що сексуальна чи соціальна психічна складова сильніша за її національно-етнічні особливості. Оскільки формування ментальності відбувається на груповому рівні, на перший план виступають національні (етнічні) особливості, релігійна складова також важлива, але не вирішальна, оскільки на національному рівні часто є занадто багато релігійного розмаїття (наприклад, функціонування кількох релігій). Не варто недооцінювати і історичну складову, але суто національні (етнічні) ментальні риси «набирають» достатніх суспільно-історичних корелятивів. Важливо, щоб мова доповнювала систему уявлень і світогляду нації і щоб ці елементи в поєднанні відображали специфіку національного менталітету.

Культурно маркована лексика виступає важливою складовою образності тексту, сприяє його емоційно-експресивній забарвленості, створює етнічну картину світу та підкреслює національний колорит [Кононенко 1998, с. 26]. Частотність вживання культурно маркованої лексики у тексті залежить від змісту, стилю твору, задуму автора тощо.

В науковій літературі можна зустріти ще чимало термінів, які використовуються для опису лексичних одиниць з культурним компонентом у семантиці – «культурно маркована лексика» («національно маркована лексика»), «фонові лексика», «лакуна», «реалія», «екзотизм», «лексичні дублети», «етнографізм», «культуронім», «діалектизм», тощо. Наявність такої значної кількості термінів зумовлена відсутністю одностайної думки серед мовознавців щодо класифікації культурно маркованої лексики.

У цілому, терміни, що номінують національно-культурний компонент у наукових працях диференціюються за наступними ознаками:

- 1) належністю до певної території: етнореалії, локалізми, етнолексеми, локатизми, діалектизми;
- 2) приналежністю до побуту певної країни: побутовизми;

3) приналежністю до певної культури: лінгвокультуреми, культурами, ключові слова культури з національно-культурним компонентом та насиченості слів національним колоритом;

4) відсутністю відповідників при зіставленні: лексичні лакуни, «етнографізми» / етнографічні лакуни, квазіунікальні реалії, слова-екзотизми, прогалини, слова з нульовим компонентом, безеквівалентна лексика;

5) додатковими характеристиками: слова-реалії, фонові слова, варваризми, алієнізми.

Слова з національно-культурним компонентом, значення яких визначається національною специфікою, науковці об'єднують в декілька лексичних груп – етнокультурознавчу (Т.Г. Левченко), безеквівалентну (А.В. Волошина, Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров, С. Флорін, С. Влахов та ін.), лінгвокультурологічну (В.В. Воробйов, В.А. Маслова), народознавчу (Н.О. Данилюк), національно-специфічну (Г.П. Їжакевич, В.І. Кононенко), реалії (А.В. Федоров, Г.В.Шатков, Г.В. Чернов, Л.М. Соколов, Г.Д. Томахін), національно-марковану лексику (Л.М. Дяченко-Лисенко).

Більшість термінів, які використовуються в цій парадигмі, акцентують увагу на зв'язку з такими поняттями як «нація», «культура» («національно-культурний компонент» (Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров) [Верещагін 1990]), «культура», «історія» («культурно-історичний компонент» (В.І. Кодухов) [Кодухов 1982]), «культура» («культурний компонент» (М.Г. Комлев) [Комлев 1966]), «етнос» («етномовний компонент» (П.А. Содомора) [Содомора 2004]), «країнознавство», «культура» («країнознавчий культурний компонент» (Г.Д. Томахін) [Томахін 1980]), «нація», «культура», «мова» («національно-культурний мовний компонент» (В.І. Кононенко) [Кононенко 1998]).

Частина термінопонять містить уточнення «компонент семантики (значення, змістової структури)» («національно-культурний компонент значення слова» (В.І. Карасик) [Карасик 1992], «культурний компонент значення слова» (В.Д. Бондалетов, І.А. Стернін) [Стернін 1984], «культурне

значення» (Р. Ладо) [Lado 1957], «етнокультурний компонент лексичного значення слова» (Т.А. Космеда) [Космеда 1997]). Деякі дослідники наголошують на конотативній природі цього компонента («національно-культурна конотація» (В.М. Телія) [Телія 1999], «культурно маркована конотація» (В.О. Маслова) [Маслова 1989], «конотативний культурний компонент змістової структури слова» (Ю.А. Бельчиков) [Бельчиков 1988]). Це зумовлено саме різним обсягом змісту поняття «національно-культурний компонент» у мовознавчих дослідженнях та різними критеріями його виділення.

Культурно-маркована лексика має свої особливості та відрізняється від побутової та професійної лексики. Побутова є більш вузькою частиною лексики, та на відміну від професійної використовується не лише людьми лише певної професії, а й носіями мови чи її варіанту у цілому.

Вивчення культурологічної лексики по тематичним та лексико-семантичним групам дає можливість прослідкувати за природними умовами, в яких проживав етнос [Аппоев 2011], о його основних заняттях, особливостях господарства, житла, суспільно-політичного устрою, стародавніх віруваннях, психології, тощо. Немало важливим є той факт, що культурологічна лексика вербалізує генезу образу життя та стан етнокультури на різних етапах розвитку суспільства.

Культурно-маркована лексика утворюється по тим самим принципам, що і літературна мова не тільки морфологічним способом, але й семантико-морфологічним та семантико-синтаксичним (конверсійним).

Категорія лексики з культурним чи національно-культурним компонентом не є однозначною, тому потребує особливого підходу до диференціації. Дослідники пропонують різноманітні класифікації, засновані на певних принципах. Вивчаючи культурно-марковану лексику, яка функціонує в англійських публіцистичних текстах, спробуємо надати комплексну систематизацію такої лексики, враховуючи поділ розглянутих лексичних одиниць за неоднорідними ознаками, насамперед за їх структурно-

семантичними та тематичними характеристиками.

Семантична класифікація культурно позначеної лексики, яка враховує тип зв'язків між компонентами у фразі, тобто ступінь їх свободи та зв'язку між собою, дозволила поділ на синтаксично вільні, синтаксично зв'язані та усталені словосполучення, тобто фразеологізми [Голева 1997, с. 53].

Синтаксично вільні культурно марковані словосполучення – це такі, що виникають безпосередньо в процесі мовлення, прямі лексичні значення слів у цих словосполученнях зберігаються. Синтаксично споріднені словосполучення визначаються культурою, традиціями та нормами мови, до якої вони належать [Алефиренко 2012, с. 32]. Ця група надзвичайно важлива, оскільки саме усталені словосполучення характеризують багатство та потенціал мови, а також вказують на історію та культурні традиції мови та народу, який розмовляє цією мовою. Друге місце посідає група синтаксично зв'язаних словосполучень (22%) і останнє – група усталених словосполучень (8%).

Отже, слово живе в контексті культури, тому в різних мовах слова-відповідники можуть мати неоднакові семантичні асоціації, особливо це стосується національних асоціацій, які для кожної мови є неповторними. Досліджуючи національно-культурний компонент потрібно чітко розмежовувати сфери функціонування відповідних термінів, доцільність їхнього вживання в певному контексті. Культурний компонент є досить неоднорідним, він може мати інтелектуальний та експресивно-емоційний зміст, раціональну та емоційну оцінку.

Слово є не лише носієм, за допомогою якого передається інформація для задоволення комунікаційних потреб, але і здатне вмещувати в собі знання соціально-історичного, інтелектуального і експресивно-емоційного, оцінного і конкретно національного характеру. Така інформація і становить національно-культурний компонент структури слова.

Рівень наявності національно-культурного компоненту може допомогти виявити лексику, яка містить національно-культурний зміст та лексику, яка є

нейтральною. Однак, якщо не саме слово по собі, то в зв'язках з іншими словами, воно є національно забарвленим, адже існує в певній мовній системі та має постійний контакт з цією культурою, що ускладнює його поділ на нейтральне та національно-культурно забарвлене.

Мова була та залишається посередником між всіма процесами життєдіяльності людини. Вона тісно контактує з культурою і не може існувати поза нею, та навпаки. Ці два поняття є взаємопов'язаними, вони доповнюють один одного та демонструють досвід народу, який говорить цією мовою.

Таким чином, культурно-маркована лексика – це слова та словосполучення, що називають предмети, явища, предмети, характерні для життя, побуту, культури, соціально-історичного розвитку одного народу та маловідомі чи чужі іншому народу. Вони виражають національний і (або) часовий колорит.

1.1 Діалекти у аспекті культурологічних досліджень

До середини ХХ століття діалекти в основному застосовувались як усне мовлення в щоденному спілкуванні з друзями, сусідами і були протилежністю літературної мови, яка в основному застосовувалась для письмового спілкування. Діалектологія займається вивченням територіальних діалектів, і її поняття мають інтернаціональний характер. На основі роздроблених діалектів багато народів пройшли становлення єдиної мови. Діалект (грец. *Dialektos* - говір, наріччя), різновид загальнонародної мови, що вживається порівняно обмеженою кількістю людей, пов'язаних територіальною, соціальною, професійною спільністю.

Дослідження діалекту в лінгвокультурологічному аспекті дає безцінний і невичерпний матеріал для того, щоб зрозуміти закони розвитку мови, бо мовні особливості будь-якого місцевого діалекту обумовлені не недбалістю

мови його носіїв, а суворими історичними закономірностями [Карасик 1992, с. 131-134].

Діалект – вихідна та найважливіша форма існування мови, засіб побутового та виробничого спілкування місцевого населення, він створює такий тип мовної особистості носія діалекту, який є першоосновою національної мовної особистості. Людина – суб'єкт соціокультурного життя, мовна ж особистість фіксує репрезентативний для цієї культури тип особистості, тобто комплекс рис і мовних навичок, які виявляються в індивіда найчастіше [Гдовська 1993].

Вивчення мовної особистості носія діалекту важливо для збереження минулого, яке постає як опора для сучасної та майбутньої мови. «У мовному матеріалі, успадкованому від попередніх поколінь, закладені у вигляді можливостей і лінії мовної поведінки майбутніх поколінь, спадкоємці в цього скарбу», – зазначав Л.В. Щерба. Саме в цьому плані становить інтерес вивчення мовної особистості носія діалекту в лінгвокультурологічному аспекті.

Розвиваючи лінгвістичну теорію Вільгельма фон Гумбольдта, Йохан Лео Вайсгербер пише: «Народ, у ході своєї історії, будував свою мову, закладав у неї те, що уявлялося йому цінним в його внутрішніх і зовнішніх долях, в його історичних і географічних умовах, у процесі становлення та зростання духовної та матеріальної культури для того, щоб осмислити світ й оволодіти ним» [Верещагін 1990, с. 117].

Окрім лінгвокультурології, дослідженням діалектів займається така наука як соціолінгвістика. Сучасна соціолінгвістика розуміється як наука, яка вивчає взаємини між мовою та суспільством, і розглядає особливості мови різних соціальних і вікових груп, а також ситуації вибору мовцем того чи іншого варіанту мови [Смирницький 1965, с. 29].

Мова є найважливішою характеристикою соціального статусу людини. Проблема соціальної індикації добре розроблена в соціолінгвістиці вітчизняними та зарубіжними дослідниками.

Сьогодні в соціолінгвістиці позначилося нове поле досліджень – сприйняття конструкції мови як фактора індивідуальної та колективної, соціальної та психологічної відмінності. У зв'язку з цим, соціолінгвістика стала широко використовувати (як й інші галузі лінгвістики) матеріали суміжних наук – етнопсихології, психолінгвістики, соціології, філософії.

В. Лабов ще в 60-і роки ХХ століття розробив методологію, яка дозволила встановити взаємовідношення між варіативністю мовних форм і соціальною структурою суспільства. Як з'ясувалося, наприклад, у Великобританії, де вимова відіграє величезну роль при створенні позитивного образу в бізнесі, політиці та свідчить про освітній рівень, існує чимало ситуацій, коли більш сприятливе враження на аудиторію чинять носії менш престижних вимовних варіантів – регіональних діалектів.

Сучасні діалекти – це результат багатовікового розвитку. Вищою формою існування мови є літературна мова, протиставлена діалектам, просторіччю, арго тощо. У сукупності всі форми існування певної мови утворюють загальнонародну мову.

Отже, «діалект» та «нормативна мова» – це два суміжні поняття, оскільки нормативна мова створена на базі діалектів. Процес створення нормативної мови – це комплексний процес, на який впливають екстралінгвістичні чинники, а основою стали діалекти. У парі «діалект» та «нормативна мова» можна виділити три основні ознаки діалекту: усна форма, оскільки діалекти не мають своєї писемності, в той час як нормативна мова має; соціально-територіальна обмеженість, оскільки один діалект існує в межах певної території, в той час як нормативна мова охоплює усю країну без винятку та унікальність, де діалект – це унікальна мовна форма, якою спілкується та розуміє окрема група людей, яких поєднує територія, в той час як нормативна мова – це уніфікована мова, яку розуміють усі мешканці країни.

1.1.1 Сутність та типи діалектів. Діалектна лексика має багато спільних рис із словами літературної мови; системна організація лексики співпадає та розвивається майже у тому ж напрямку, що і лексичні одиниці

етномови, або національної мови.

Так, лексика та словарний склад діалекту теж має синтагматичні та парадигматичні відношення, тобто діалектизми групуються за аналогією (синоніми, омоніми, тематичні групи, лексико-семантичні поля), протиставленням (антоніми), відношення загального до часткового (гіпоніми / гіпероніми), тощо [Макдэвид 1975, с. 87].

Діалектна лексика – це слова, вживання яких властиво людям, що мешкають в певній місцевості. Діалект – це усна розмовно-побутова мова жителів певної місцевості. Діалектизм – слово, яке використовується в цьому різновиді мови. Видами діалектизмів є: фонетичні (слова, в яких відображаються фонетичні особливості діалекту), словотвірні (слова, в яких морфемна будова дуже близько стикається з літературною нормою, але має деякі видозміни при збереженні одного і того ж кореня), морфологічні (форми, що відрізняються від літературних), синтаксичні (форми, що відрізняються від літературних конструкцій), лексичні (власно лексичні, лексико-семантичні, етнографізм).

До діалектної лексики (діалектизмів) належать слова, уживання яких обмежене певною територією. Діалектна лексика характеризується неоднорідністю. Одним із видів діалектизмів є етнографізми – слова, що називають предмети, поняття, характерні для побуту, господарства певної місцевості.

У цілому, принцип зв'язків та польова організація лексики така сама як і в літературній мові.

Діалектна лексика формується за тим самими принципами, як і літературна мова не лише за морфологічним способом, але й семантико-морфологічним та семантико-синтаксичним.

Тим не менш, оскільки діалект є виокремленою соціо-регіональною мовною системою, його специфіка призводить до наявності своєрідності окремих ознак, а саме:

- 1) територіальна обмеженість, тобто функціонування в окремих регіонах

країни, що знаходить відображення у лінгво-географічних картах та призводить до формування фонемо-графічних варіантів в різних діалектах, географічних синонімів, розширеної полісемії и, навіть, енантіосемії у межах єдиної національної мови;

2) соціальна обумовленість, а саме: поширення серед певної соціальної групи (нижчого слою суспільства) у повсякденному мовленні, що приводить до обмеження стильової диференціації мовних одиниць діалектів лише розмовним стилем, серед якого єдиним підвидом є сленг [Смирницький 1965, с. 3–6];

3) стійкість та консерватизм системі, що проявляється в існуванні архаїчних форм, історизмів та усталеності мовних форм;

4) гнучкість та відкритість по відношенню до запозичень, що, з одного боку приводить до існування етимологічних дублетів, полісемії та енантеосемії, з іншого, – до змішаної з генетичної точки зору мовної структури, при якій більша частина запозичена, або походить з тих самих джерел, що і загально-англійська, збігаючись з нею. Це призводить до того, що діалектна система є обмеженою, а її лексика співіснує з елементами літературної мови [Смирницький 1965, с. 65];

5) фрагментарність парадигматичних відношень на тій підставі, що діалектизми, які закріплені у словниках, утворюють меншу кількість лексико-семантичних груп ніж літературна мова, а наповненість семантичних полів не виходить за межі діалектного узусу. Охопивши практично всі сфери культури і побуту, тим не менш, в одних тематичних групах діалектизмів менше, в інших більше. Пов'язано це, ймовірно, з тим, що найменування базових явищ (грошових одиниць, частин тіла людини, домашньої худоби, руд і мінералів) у всіх групах національної мови та її варіантів схожі та однакові. Відрізняються назви локальних реалій, що залежать від кліматичних умов, традицій, способу життя носіїв діалектів. Причина лексичної безеквівалентності в дещо іншому баченні світу різними культурними і етнічними спільнотами [Кодухов 1982];

б) існування ареального виду зв'язку, що знаходить своє вираження в

існуванні географічних синонімів;

7) відсутність правил, але з наявністю певної нормативності у вигляді мовного узусу. Діалектна норма створюється традицією життя говору і сприймається як природна. Вона не є штучною і спеціально не підтримується кодифікованими документами (правописом, словниками, підручниками, посібниками, тощо), як це спостерігається в літературній мові. Зміни в діалектах історично безперервні і мовцями не контролюються;

8) функціонування переважно в усній формі і відносно обмеженою сферою вживання;

9) діалектна лексика, діалектизми є вербалізацією регіональної ідентичності кожного етносу чи нації, бо діалектизми відносяться до культуронімів, оскільки описують життєві реалії малої соціо-регіональної групи в складі більшого етносу. В їх складі є як поліноніми, так і ідеокультуроніми. В класифікації Т.В. Жеребило [Жеребило 2010] перші п'ять (фонетичні: аржаной замість житній, граматичні: золота семечка замість семечко, словотвірні: морква замість морковь, лексичні: чабак замість лещ, семантичні: чашка замість миска) належать до полінонімів, останній тип (етнографічні / етнографізми: понёва – вид спідниці) до ідеокультуронімів [Кодухов 1982].

Основні фонетичні відмінності діалектів від літературного стандарту складаються як у кількісних характеристиках, так і в якісних показниках окремих звуків. Для діалектів дуже характерно вимова тих звуків, які в літературному варіанті взагалі не вимовляються. З іншого боку, багато звуків, вимовлених в літературному варіанті, в діалектах опускаються. Дуже характерно також використання паразитичних звуків в слові, епентези, зміни приголосних, дисиміляції, рухливих формативів.

Протягом десятиліть діалекти змінювалися під впливом різних факторів, зокрема розвитку телебачення.

Однією з особливостей є те, що акценти емоційно забарвлені. Хтось саркастичний, хтось іронічний, пробачливий або зарозумілий. Скільки

акцентів в англійській мові визначити важко.

Серед найпопулярніших акцентів можна виділити такі:

Кокні був заснований в Іст-Енді в середині 19 століття. Жартівливо вважалося, що справжнім кокні є той, хто чує дзвони церкви Святої Марії-ле-Боу. Цим діалектом користувалися нижчі верстви суспільства: робітники, купці, ремісники, злодії, шахраї [Данилюк 2002, с. 32].

Кокні став своєрідною культурою, яка вплинула не лише на вимову та спосіб життя, а й на інструменти. Донині люди цього діалекту носять шапки з пір'ям, а їхні костюми розшиті перламутровими гудзиками.

Йоркширський діалект – розташування цього діалекту визначити неважко – це графство Йоркшир на півночі Англії. Сам діалект легкий на слух, але надзвичайно складний для розуміння носіям класичної мови. Цей акцент з'явився в 19 столітті і відразу став дуже популярним. Сьогодні жителі Йоркширу не змінили діалект і продовжують його використовувати. Йоркширська мова зазнала впливу телебачення та освіти, що змінило вимову традиційної форми.

Проте йоркширський діалект досі вважається консервативною формою англійської мови. Особливості його вимови короткий, стаккато. Голосні не мають звичайної розтяжки, вони короткі та чіткі.

Північно Ірландський. Північна Ірландія географічно відокремлена від Великобританії, але належить до Сполученого Королівства Великобританії. Діалект виник, коли Ірландія була розділена на дві частини. Північна ірландська мова отримала характеристики ірландської та класичної англійської. З часом мова почала змінюватися і з'явилося більше ольстеро-іранських та ольстерсько-шотландських діалектів. Північні ірландці почали відрізнятися у фонетиці та правописі. У чистій мові оригіналу вживається лише 13 приголосних. Інші літери є лише в запозичених словах. При цьому велику роль відігравала вимова. Деякі звуки змінюються під впливом носового тону і одночасного виведення мови через ніс і рот. Деякі голосні звучать більш відкрито та довше [Зиновьева 2000].

Діалект – це особлива форма мови, яка властива конкретному регіону або соціальній групі, саме розмаїття діалектів пов'язане з цими характеристиками. Мова бере свій початок як діалект німецьких племен, а далі почалося його розвиток та запозичення з інших мов. В даний час налічується велика кількість діалектів, у зв'язку з тим, що мова поширена по всьому світу.

Отже, діалектна лексика відображає людський досвід осягнення природи, відносин, що складаються в суспільстві, власної психічної і розумової діяльності в узагальненому вигляді. Дійсність «проектуюється» в семантику природної мови, і отримана мовна картина світу відрізняється від світу дійсності інших спільнот етносу чи нації.

1.2.2 Місце йоркширського діалекту у типології англійських діалектів. Йоркширський діалект англійської мови – діалект, який відноситься до ідіом англійської мови, на яких говорять в регіоні Північна Англія, конкретно в графстві Йоркшир, у Великобританії [Алефиренко 2012]. Ці ідіоми частіше називають широкий йоркширський або тайк. Діалект бере початок із давньоанглійської та давньоскандинавської мови. Не плутати із сучасним Йоркширським сленгом. Існує організація “The Yorkshire Dialect Society”, що сприяє використанню діалекту як у жартівливому контексті, так і в серйозній лінгвістиці; вона ж “East Riding Dialect Society”.

Наголоси для Teesside, зазвичай відомі як Смоггі, іноді групуються з Йоркширом, а іноді з Північним Сходом Англії, оскільки вони поділяють характеристики з обома. По мірі зростання цього міського району на початку 20 століття, стало менше діалектних слів, що датуються давнішими формами англійської мови; Teesside говорить – це такий сучасний діалект, який Пітер Трудгілл визначив у своїх «Діалектах Англії». Існує група діалектів нижчих трійців [Космеда 1997]. Нещодавнє дослідження показало, що більшість людей з Мідлсбро не вважають свій акцент «Йоркширським», але вони менш вороже ставляться до Йоркширу, ніж до Джорді [Кравченко 2003]. Що цікаво, спікерів з Мідлсбро час від часу приймають за спікерів з Ліверпуль

[Комлев 1996] оскільки вони мають багато однакових характеристик. Вважається, що випадкові подібності між акцентом Міддлсбро та Ліверпуля можуть бути зумовлені великою кількістю міграції Ірландії в обидві області в кінці 1900-х років, фактично перепис 1871 року показала, що в Міддлсбро була друга за кількістю людей з Ірландії після Ліверпуля. Деякі приклади рис, якими поділяється [більшість частин] Йоркширу, включають [Жеребило 2010, с. 5]:

Н – Dropping – Н – drop або aitch – drop – це видалення глухого голосового фрикативного звуку або «Н-звука». Це явлення поширено у багатьох діалектах англійської мови, а також зустрічається в деяких інших мовах або як чисто історичне розвиток, або як сучасне різноманіття між діалектами.

Спільно зі східним узбережжям Йоркширу такі слова як птах, по-перше, нянька тощо мають [ɛ:] звук. Це можна записати як, baird, fairst, nairse '. [Цей голосний звук також зустрічається в Ліверпулі та Біркенхеді].

Приклади рис, якими поділяється Північно-Схід, включають:

Glottal Stop у фонетиці, миттєва перевірка повітряного потоку, викликана закриттям голосової щілини (простору між голосовими зв'язками) і тим самим припиненням вібрації голосових зв'язок. Наприклад: / k /, / p / і / t / все це може статися.

Голосний у «козел» – це / o: / звук, як це зустрічається як в Даремі, так і в сільській місцевості Північного Йоркширу. Спільно з цим районом країни Міддлсбро є неротичним акцентом.

Голосний у "face" вимовляється як / e: /, як це буденно на північному сході Англії.

Йоркширський діалект вважається не настільки одіозним на відміну від інших діалектів. Дослідження показали, що місцеві акценти все ще поширені в Західному та Південному Йоркширі [Аракін 1982]. Традиційно, в Йоркширі існував не один діалект, а кілька. Огляд англійських діалектів виявив безліч різних діалектів у Йоркширі. Йоркширське діалектне суспільство проводить кордон між двома основними зонами приблизно біля річки Уорф. На область,

на південний захід від річки, більше впливає Мерсійський діалект, тоді як на північний схід більше впливає нортумбрійський діалект. Відмінність було вперше встановлено А. Дж. Еллісом у «Ранній англійській вимові». Він був схвалений Джозефом Райтом, засновником Йоркширського товариства діалектів та автором словника англійського діалекту. Дослідження, на рівні сіл, діалектними аналітиками, Стад (1906), Шеард (1945) і Рорер (1950), нанесли на карту кордон між цими двома областями [Ахманова 1966, с. 26]

Згодом, мова стала ближче до стандартної англійської мови, і деякі риси, що колись відрізняли одне місто від іншого, зникли. У 1945 році Дж. А. Шеард передбачив, що різні впливи «ймовірно приведуть до створення стандартного діалекту Західного Райдингу», а К. М. Петіт виявив у 1985 році, що «така ситуація дуже близька до існування» [Бабурина 1997]. Проте, акцент Халла та Східного Йоркширу залишається помітно іншим. Акцент області Мідлсбро має деяку подібність до Джорді [Бельчиков 1988].

Отже, Йоркширський діалект англійської мови – діалект, який відноситься до ідіом англійської мови, на яких говорять в регіоні Північна Англія, конкретно в графстві Йоркшир, у Великобританії. Йоркширський діалект вважається не настільки одіозним на відміну від інших діалектів. Дослідження показали, що місцеві акценти все ще поширені в Західному та Південному Йоркширі.

1.3 Екстралінгвістичні передмови формування культурно-маркованої лексики йоркширського діалекту англійської мови

Загальновідомо, що формування і розвиток будь якої мови тісно пов'язаний з історією народу та комплексом соціолінгвістичних факторів, які зумовлюють особливість її мовної системи.

Серед таких передумов лінгвісти найчастіше виділяють історичні,

культурні / мовні контакти та зв'язки, природно-кліматичні та географічні умови, низку культурно-освітніх та соціо-економічних чинників, мовну політику, тощо. В данному дослідженні базовими критеріями аналізу виступають:

- лінгвістичний (варіанти, що функціонують в кожен конкретний період розвитку і характеризуються з точки зору їх генетичного споріднення, типологічної подібності, сутнісних характеристик і особливостей);

- лінгвогеографічний (територія поширення варіантів);

- етнічний (етноси – носії мов та варіантів);

- природно-кліматичний та географічний;

- соціо-історичний (економіко-політичний стан регіону, його суспільний устрій);

- культурно-історичний (різноманіття культурно-історичних чинників, серед яких обов'язковим є наявність / відсутність писемної традиції і єдиної мовної норми).

Історично на Британських островах регіональна ідентичність сформувалась набагато раніше за національну. Фактично, майже кожна сучасна європейська країна, не тільки Британія, протягом тривалого періоду формувала спільну національну ідентичність шляхом «накладання» її на вже існуючі попередньо ідентичності нижчого рівня.

Більшість дослідників погоджуються з тим, що оскільки регіональна ідентичність Британії є давнішою порівняно з «національною», створювалася вона більш органічно, природним шляхом (без тиску ззовні чи завдяки свідомим зусиллям «зверху»), вона є вельми сталою і має усі шанси зберігатись і надалі.

В Об'єднаному Королівстві, яке складається з Великобританії та Північної Ірландії, відмінна ідентичність останньої ні в кого не викликає сумнівів. Складніше з різними формами та видами ідентичностей у самій Великобританії. В її межах, після понад тисячі років заснування Англії, корнуельці все ще почуваються корнуельцями; після семи століть підкорення

Уельсу – валлійці все ще валлійці; протягом трьох століть Акту про об'єднання з Шотландією, шотландці залишалися шотландцями. У всіх цих випадках, фактична втрата історичних (кельтських) мов і суцільне панування англійської – не тільки в публічному просторі, а й у приватному житті – не супроводжувалася втратою власної етнокультурної ідентичності та самобутності.

Яскравим прикладом співіснування і, певною мірою, конкурування між собою різного рівня ідентичностей є «британська» та «англійська». Перша з них характеризується намаганням розвинути почуття спільності між окремими частинами нації, що відрізняються низкою історично усталених ознак.

Як зауважив відомий аналітик Джерелі Паксмен, за часів Імперії, носії британських паспортів не мали підстав замислюватися над різницею між «бути британцем» і «бути англійцем»; ці два поняття були взаємозамінними. Сьогодні ситуація помітно змінилася: ніщо не обурює шотландця або валлійця так, як плутанина у вживанні цих термінів, бо кельтські народи Британії дедалі інтенсивніше переймаються власним корінням і власною ідентичністю. Відродження кельтської ідентичності відбувається у різних формах і з різною інтенсивністю, але спільною рисою є те, що ці процеси значно посилюються після надання відповідним територіям більших прав. Зокрема, велику роль відіграло створення у 1998 році власних парламентів у Шотландії та Уельсі в результаті здійснення політики децентралізації влади [Рахмен 1999].

Більш того, незважаючи на міцні й тривалі зв'язки між окремими етнічними складовими спільної держави (в британському законодавстві вони визначаються як «раси»), середньовічні негативні стереотипи й упередження (англійців проти шотландців і, особливо, валлійців, і навпаки) виявилися на диво сталими; їх прояви регулярно з'являються у жовтій пресі, на телевізійних екранах і навіть у шкільних підручниках [Baily 1996]. При всьому тому, суто «англійська» ідентичність залишається дещо розмитою; деякі дослідники вважають її «мозаїкою», що складається з низки менших, локальних

ідентичностей, частина яких поступово відмирає, а інші демонструють міцну сталість і здатність зберігатися, незважаючи на потужні об'єднавчі та асиміляційні тиски, що супроводжують процеси європейської інтеграції та глобалізації.

Соціо-територіально обумовлені варіанти мови у цьому аспекті є фактором збереження регіональної ідентичності, оскільки, особливості розвитку кожного регіону формують специфічні риси мовної картини світу, відмінної від загальнонаціональної. Останні вербалізуюється саме лексичними одиницями та складають своєрідність ідентичності соціуму.

Генеза йоркширського діалекту також тісно пов'язана з історичними подіями, що відбувалися на території графства Йоркшир протягом його становлення і розвитку. Безпосередні лінгвістичні контакти, а також політичні, культурні та економічні відносини між народами, що проживали на території графства в різні періоди його історії, в тій чи іншій мірі вплинули на еволюцію діалекту. На даний час Йоркшир ділиться на північних, західний та східний *райдинги* (від давньоанглійської «третина»).

Поява національно-культурного компоненту в значеннях слів пов'язана з явищами та подіями екстралінгвістичного характеру. В такий спосіб структура слова, формуючи свою семантику, відображає в собі особливості культури, мислення, світогляду та ідеології певного народу. Створення самого значення проходить на трьох рівнях, де спочатку береться до уваги сам об'єкт реальної дійсності, потім реакція суспільства, а також на рівні мовної системи, де слова створюють нові зв'язки між собою. Тому вивчення національно-культурного компоненту значень слів стає майже неможливим без дослідження екстралінгвістичних факторів.

Розглянемо соціолінгвістичні передумови формування культуронімів йоркширського діалекту більш детально.

Як показав аналіз, найбільш значущими факторами, які вплинули на генезу культуронімів є природно-кліматичні умови та історичні умови; серед

останніх виділяємо: мовні контакти та саме соціо-історичні (економічні, політичні та культурно-освітні умови).

Топографія графства надзвичайно різноманітна: на північному-заході знаходяться самі високі гори в Англії, в інших частинах – голі болота, що чергуються із родючими областями. Ця особливість ландшафту стає важливим під час заселення Йоркшира.

В наслідок сприятливих природно-кліматичних умов територія британських островів стає жаданим місцем проживання багатьох етносів.

Отже, мова була та залишається посередником між всіма процесами життєдіяльності людини. Вона тісно контактує з культурою і не може існувати поза нею, та навпаки. Ці два поняття є взаємопов'язаними, вони доповнюють один одного та демонструють досвід народу, який говорить цією мовою.

РОЗДІЛ 2

КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНА ЛЕКСИКА НОСІЇВ ЙОРКШИРСЬОГО ДІАЛЕКТУ АНГЛІЇ

Даний розділ присвячений вивченню культурно обумовленої лексики йоркширського діалекту на матеріалі словника Джона Расселя Сміта XIX ст.

Слід зазначити, що словник повністю не відображає культурними графства, бо фіксує не всі поліноніми, а лише регіонально-обумовлені та значущі для суспільства. Отже, аналіз можна назвати фрагментарним, тем не менш, таким, що досліджує найбільш важливі сторони регіонального життя.

Вивчення різних діалектів та його особливостей є важливою частиною вивчення мови. Лінгвіст, який вивчає ту чи іншу мову, повинен мати уявлення про діалекти, на яких говорять носії мови, що вивчається. Насамперед це необхідно для розуміння розмовної мови, проте знання особливостей різних діалектів допоможуть більш чітко розуміти життя та культуру графства Йоркшир. Не варто забувати і про те, що діалекти невід'ємно пов'язані з історичним минулим народів, а отже, якоюсь мірою, допомагають не лише краще пізнати людину, а й проникнути в саме серце мови. А оскільки мова є живим організмом, і так само, як і діалекти, схильна до змін, вкрай важливо володіти знаннями про особливості різних діалектів. У даному дослідженні буде розглянуто йоркширський діалект, а саме – лексичні особливості цього діалекту.

Діалекти у мові формуються з багатьох причин. У Великій Британії ніколи не існувало єдиного органу з контролю та розвитку мови, тому не склалося єдиної норми. Шотландська, валлійська, ірландська та інші мови сильно впливали на англійську, що теж сприяло виникненню діалектів.

Тематичне розмаїття культурно-маркованої лексики дозволяє наочно побачити багатство та неоднорідність суспільства, що на цій мові говорить, природу, середовище в якій він живе, клімат, рельєф місцевості, де складається

етнос, тваринний та рослинний світ, оцінити стереотипну поведінку членів суспільства.

Сам факт наявності або відсутності певних лексем є інформативним з точки зору картини світу, та свідчить про суттєві відмінності в існуючих артефактів, та про різній ступінь актуальності однієї і тієї ж реалії у свідомості різних народів та соціо-регіональних груп всередині етносу.

У лінгвістичних дослідженнях переважає принцип антропоцентризму (з англ. *anthropos* – людина), згідно з яким вивчення наукових об'єктів здійснюється стосовно їх функцій у житті людини, їх значення для їх розвитку та життя. Людина стає відправною точкою в процесі вивчення мовних явищ, у центрі уваги вчених - особистість носія мови.

Йоркширський діалект є одним із найвідоміших і найпопулярніших діалектів на території Сполученого Королівства. Не дивно, адже сам Йоркшир є старовинним, багатим на історію та традиції, графством, розташованим у північній частині Великобританії.

Однією з головних граматичних особливостей йоркширського діалекту є використання дієслова *to be* у формі бути як для однини, так і для множини. І якщо використання форми *were* з займенником *I* не є помилкою, оскільки правила англійської граматики дозволяють використовувати як *was*, так і *were*, то у випадку з займенниками третьої особи однини (*he, she, it*) заміна *was* на *were* є граматичною помилкою. кілька прикладів, які можна почути у розмовній промові носіїв йоркширського діалекту:

It were dangerous (Це було небезпечно).

He were tall (Він був високий).

Наступна особливість Йоркширського діалекту полягає у використанні дієслів третьої особи однини в теперішньому часі з займенником першої особи однини *I*. Наприклад, замість *I go* (я ходжу) або *I say* (я кажу) в Йоркширі можна почути *I goes* і *I says*.

Інша помічена в діалекті особливість полягає у використанні іменників однини в тих випадках, коли малося на увазі використання іменників

множини. Наприклад:

I were two year old (Мені було два роки).

Twenty-four year (Двадцять чотири роки).

За правилами граматики слово *year* у цих реченнях має бути використане у множині, тобто із закінченням *-s, years*.

Ще однією цікавою граматичною особливістю йоркширського діалекту є заміна займенника *those* на займенник *them*. У повсякденному розмовному мовленні заміна *those* на *them* відбувається досить часто. Однак за формальної розмови цієї заміни не відбувається.

Багаторазове заперечення є однією з граматичних особливостей йоркширського діалекту. Нижче можна побачити два приклади подібного заперечення:

I don't know naught about that (Я нічого про це не знаю).

We didn't get no money (У нас не було грошей).

Надалі розглянемо лексичні особливості йоркширського діалекту які були розділені на п'ять груп та підгрупи:

- 1) людина (поведінка, професійної належності);
- 2) рослинний і тваринний світ;
- 3) звичаї та традиції (назви національних страв, свят (релігійних і світських), безпосередньо звичаїв, ігор, танців);
- 4) назви продуктів харчування, страв та напоїв;
- 5) побутова лексика (назви одягу, предметів побутового вжитку).

Розглянемо кожну групу окремо.

2.1 Регіональна лексика на позначення людини

Лексика на позначення людини, її рис характеру, зовнішності є доволі різноманітною.

Носії Йоркширського діалекту у відповідних мовленнєвих ситуаціях використовують порівняно велику кількість експресивно-оцінних назв людини, причому частина таких лексем спеціалізована відповідно до статі чи інших індивідуальних особливостей денотата. Абсолютна більшість засвідчених найменувань має виразно негативне оцінне значення. Домінування негативної оцінної лексики пов'язано, з асиметричним характером оцінної шкали, де норма – переважно позитивна оцінка, увагу ж мовців сконцентровано на відхиленнях від норми.

Наприклад, замість *that's my dad* (цей мій тато) або *that's my mum* (це моя мама) ми почуємо *that's me dad, that's me mum*. Зазначимо, що заміна відбувається не через специфічну вимову слова *my*. В даному випадку відбувається заміна лексичної одиниці *my* на займенник *me*.

How many have you done?

This is my me [mi:] last until they come downstairs;

Ooh, my me [mi], will wonders never cease?

Bates, my me [mi] dear man.

У йоркширському діалекті суфікс *-self* замінюють ідентичним за значенням *-sen*, тому часто в розмовній промові замість *myself* можна почути *mysen*. А точніше *mesen*, оскільки *my*, як згадувалося раніше, замінюється на *me*. У деяких випадках слово *somewhat* використовується в значенні *something*.

Слово *girl* (дівчинка, дівчина) замінюється йоркширським словом *lass* [*las*]. Потрібно відзначити, що носії йоркширського діалекту не віддають особливої переваги тому чи іншому слову, у розмовній і повсякденній мові можна почути як слово *lass*, так і слово *girl, woman*. “*Our lass is coming out tonight too*”.

Слово *tha* або *thar* [ða:] прийшло з давньоанглійської мови і використовується в значенні *your*. Слово використовується не так часто, проте іноді можна почути таке питання: *How's thar do?* У перекладі недіалектною англійською мовою фраза означає: *How did you do?* (Як життя?) Приклад: *Tha – meaning you. “Where's tha been lad? We've been worried about ya”* (означає

«ти»). Крім того, існує кілька виразів із цим словом:

Tha meks a better door than a winder – meaning I can't see what's going on because you are in the way. Think on – meaning watch what you're doing (означає «Дивися, що ти робиш»).

Слово *thissen* [ði:sən] використовується у значенні *yourself* (себе). Наприклад, фраза *shape thissen* означає *pull yourself together* (візьми себе в руки). Приклад: *Thissen – meaning yourself. "How'd ya feel about it thissen?"*

Звичне для нас слово *Child* (дитина, немовля) в йоркширі позначалось як *Barn* – застаріла форма була незмінна (*barn*). Те саме, що *bairn*, що походить від давньоанглійського *bearn*. *Bairn* використовується як альтернатива в деяких частинах Йоркшира, інших північних округів і Шотландії.

Стосовно опису людської зовнішності йоркширський діалект включає в себе наступні культуроніми: *arr* (шрам), *blaim* (маленький нарив), *bleb* (фурункул), *blowpoke* (товстун), *boss* (товста жінка), *calf-lick* (скуйовджене волосся).

Слово *laiking* [lækin] означає *playing* (грати). У контексті це слово може перекладатися по-іншому. Наприклад, фраза "*are you laiking?*" означає "*are you coming out?*". Діти можуть використати цю фразу, коли заходять за друзями додому і запитують, чи вони вийдуть погуляти. Приклад: *Laik, laiking, larking – meaning playing. "Are you laikin today or you workin'?"* Його використовують як привітання і його можна порівняти зі словом *hey*, яке також використовується як привітання і перекладається як «привіт».

Приклад: *Euur, how's thar do? = Hey, how did you do?* (Привіт, як життя?) Слово *something* в йоркширському діалекті буде звучати як *summat* [sʊmət] і має таке ж значення при перекладі українською мовою (що-небудь). *Summat like that = something like that* (щось подібне). Приклад: *Summat – meaning something.*

Замість слова *cry* (плакати) використовують слово *roar* [ro:]. *The baby is roaring. = The baby is crying.*

Наведемо кілька прикладів виразів: «*Yan o' them lasses is reet bonny*». Одна

з тих дівчат дуже гарна (reet [ri: t] використовується у значенні very). "Ah'm bahn ter side them pots". Вся фраза в перекладі на недіалектну англійську мову означає: I'm going to clear away the dishes (Я збираюся прибрати посуд зі столу) (pots використовується у значенні dishes). Вимовляти цю фразу слід так [am ban te said ðem pots]. «Nah then?» [na ðen]-питання «Як справи?». Nah then-meaning hello, dialect version of "Now Then". "Nah then! What yer bin up t'?" «Bed side table, drawers and wardrobe»—meaning you've eaten too much.

Подібні діалектичні звороти можна почути в неформальній обстановці або бесіді. При формальній комунікації жителі Йоркшира дотримуються стандартних правил, що існують в британській англійській мові.

Семантичний аналіз лексем дають чітку характеристику жителів Йоркширу через опис зовнішності, характеристики їхньої поведінки, повсякденних, побутових висловів.

2.2 Рослинний і тваринний світ

Тема «Природа» у йоркширському діалекті дуже велика. До неї можна віднести назви небесних тіл, явищ природи, слова, пов'язані з погодою, назви тварин та багато іншого. Далі розглянемо лексику пов'язану з рослинним і тваринним світом.

До групи рослинний і тваринний світ відносяться лексеми з предметно-речовим значенням, що безпосередньо пов'язані з предметним світом людини. Вони відображають ступінь різноманітності флори та фауни відповідно до ареалу розселення народу й кліматично-географічних умов, а також ступенів пізнання народом світу в цілому.

Аналіз показав, що територія Йоркширу є багатою флорою та фауною.

Слово *hill* (пагорб) замінюється йоркширським словом *barf* – застаріла форма *bjarg*. Це слово використовувалось для певного виду пагорбів, особливо

низьких та подовжених.

Замість слова *Stream* (струмок) використовувалось слово *Beck* – застаріла форма *bekkr*. Староанглійське споріднене *bæce* також може бути джерелом діалектного слова, хоча той факт, що *beck*, як правило, обмежується північним заходом як ландшафтний термін, який свідчить про давньоскандинавську етимологію.

Слово *Bilberry* (Blueberry) в йоркширі використовувалось як *Blaeberry*. Виникла заміна *bla=blue*.

Слово *Foss/forse* (водоспади) використовувалось в значенні *Waterfalls*. Застаріла форма слова – *fors*. Зазвичай зустрічається лише в назвах ландшафтних об'єктів.

Слова на позначення свійських тварин *bud* (маленька корова), *bussok /dicky* (осел), *essex lion* (теля), *hoss / dobbin / droit* (кінь) *keow* (корова), *ship* (вівця), *shote / shoot* (молодий свиня), *tits* – (галасливі, легкі коні), *wennel* (молодий звір), *ox* (бик), *baigle* (собака, з якою полюють на зайця), *chitty* (кіт), *drape* (корова, яка перестала давати молоко), *gimmer* (2-річна вівця), *grewnt / gruant* (сірий скакун), *hog-mutton / theave* (1-річна вівця), *kitling* (кошеня); *bandyhewit* (собака), *barrow-hog* (хряк), *beeas* (домашня худоба).

Слово *Oats* (овес) позначалось як *Haver*, застаріла форма – *hafre*. Безсумнівно, це корінь англійського слова *hasrsack* = невеликий полотняний рюкзак або рюкзак, частина військового спорядження і, ймовірно, спочатку використовувався для носіння пайка вівсяної каші.

Як показав аналіз, усі фітоніми та зооніми іменують звичні для англійської кліматичної зони види рослин та тварин. Відсутність екзотичної флори та фауни у номенклатурі діалектоносіїв свідчить про те, що ці артефакти їм не знайомі. Тоді як велика кількість свійських тварин та птахів ілюструє сферу інтересів та рід діяльності аналізованих регіонів. Представлені фітоніми, їх різноманіття підтверджує уявлення про Англію як країни, для якої характерна соковита, зелена трава, пишні сади і достаток квітів, тобто як до країни – саду, країни – парку.

2.3 Звичай та традиції

Йоркшир – це велике графство в Англії, тому багато людей говорять на йоркширському діалекті. Особливостями цього діалекту є те, що слова, які закінчуються на звук [i] як у слові "nasty", вимовляються, як [eh] як "nasteh".

Свята у Великій Британії, як і будь-якій країні світу, можна розділити на офіційно встановлені неробочі дні; свята, які не є вихідними, але в які відбуваються урочисті заходи; регіональні свята та неофіційні свята. Офіційно встановлені неробочі дні називаються у Великій Британії Банківськими вихідними – *Bank holidays*. В ці дні закриті всі банки та офіційні установи. Закон про банківські канікули був прийнятий у Великій Британії в 1871 році. Він офіційно позначив ті дні, коли не працюють банки. На той час їх було всього 4.

Зараз в Англії та Уельсі 8 банківських вихідних на рік, у Шотландії – 9, у Північній Ірландії – 10.

Банківські вихідні у Великій Британії (Англія, Уельс, Північна Ірландія):

- 1 січня: *Новий рік – New Year's Day*;
- п'ятниця перед Великоднем – *Good Friday*;
- понеділок після Великодня – *Easter Monday*;
- перший понеділок травня – *Early May bank holiday*;
- останній понеділок травня – *Spring bank holiday*;
- останній понеділок серпня – *Summer bank holiday*;
- 25 грудня – *Різдво – Christmas Day*;
- 26 грудня – *Другий день Різдва*;
- *День подарунків -Boxing Day*.

У Північній Ірландії є два додаткові банківські дні:

- 17 березня – *День Святого Патріка*;
- 12 липня – *Річниця битви при Бойні*.

У Шотландії існує свій порядок банківських вихідних:

- 1-2 січня – *Новий Рік*;
- п'ятниця перед Великоднем – *Good Friday*;
- перший понеділок травня – *Травневий день - May Day*;
- останній понеділок серпня 30 листопада – *День Святого Андрія*;
- 25 грудня – *Різдво*;
- 26 грудня – *День подарунків – Boxing Day*.

День Йоркширу був заснований у 1975 році за ініціативою «Товариства йоркширських райдингів» (Yorkshire Ridings Society), яке виступає за широке визнання історичних кордонів Йоркшира та трьох його райдингів (історичних адміністратор-територіальних одиниць, на які ділиться графство). Воно було створено на знак протесту проти Закону про місцеве самоврядування 1972 року, внаслідок якого північний, західний та східний райдинги втратили свій статус повноцінних адміністративно-територіальних одиниць.

Дата 1 серпня була обрана тому, що цього дня протягом багатьох років легка піхота (до складу якої входив у тому числі йоркширський батальйон) відзначала День Міндену — річницю битви у Міндена під час Семирічної війни, в якій війська Великобританії та Пруссії здобули перемогу над Францією та Саксонією. Оскільки для йоркширців День Міндену вже був святом, День Йоркширу вирішили відзначати у ту саму дату. Крім того, 1 серпня – це ще й день емансипації рабів у Британській імперії, а одним із найзапекліших противників рабства та работоргівлі був Вільям Уїлберфорс, член британського парламенту від Йоркширу.

З нагоди Дня Йоркшира по всьому графству проводиться маса культурних заходів, серед яких традиційні збори мерів і лорд-мерів з усього Йоркширу, які щороку відбуваються в новому місті. Крім того, члени «Товариства йоркширських райдингів» урочисто зачитують «Декларацію про цілісність» (Declaration of Integrity), яка стверджує, що Йоркшир складається з трьох райдингів та міста Йорка, розташованих в історичних межах графства.

Далі за чисельністю йдуть спортивні змагання, з них є і популярно-спортивні, які пов'язані з гумором та є елементом регіональної культурної

традиції. Серед них:

1. Стрільба з лука: *Scorton Silver Arrow* (Старовинна срібна стріла Скартона) – змагання зі стрільби з лука, міцної традиції в Йоркширі з 1545 року. У перший раз на приз срібної стріли змагалися двадцять два лучника. Подія виявилася настільки успішною, що була створена нова організація "Товариство лучників", яка стала щорічно проводити захід. Товариство лучників датується 1673 р. Учасники знімають цілі на відстані 100 ярдів. Переможець нагороджується копією оригінальної срібної стрілки, яку він тримає на рік.

2. Змагання з бігу: *Oxenhope Straw Race* – Оксенхоуп Солом'яна гонка кожного липня біля Оксенхоуп бігуни змагаються, несучи тюки соломи з пабу до пабу, зупиняючись в кожному випити пінту пива. В цілому, це важливе і цікаве подія для благодійності.

3. Змагання спортивної ходи: *Bradford Whit Walk* відбувається у Банківські вихідні, дистанція протягом в 31 кілометр. Переможець отримує Кубок, названий на честь підприємця, який заснував змагання (*Hammond*); *Lyke Wake Walk* – проводиться 1 або 2 жовтня. Дуже живописна дистанція в 40 кілометрів, яка проходить скрізь Гори Клівленд (підйом на висоту в 5000 футів), Північні райони Боліт та впродовж побережжя. Головною умовою є завершення гонки за 24 години.

4. Кінні перегони: *Kiplingcotes Derby* – найдавніше змагання перегонів на конях, *Lee Gap* – свято та кінне змагання.

В наступних підрозділах пропонуємо розглянути лексику релігійних звичаїв та світський свят і традицій в йоркширському діалекті.

Дійсно, вітання та прощання є типовим прикладом обрядів, що виконують люди кожен день, та які у звичайному побуті рідко асоціюються з традиціями. Тем не менш вони є яскравою позначкою регіональної ідентичності. Наприклад найрозповсюдженіша англійська фраза-привітання "*Hello! How are you?*" в йоркширському діалекті вребалізується наступним чином – "*Now then, 'ow do?*". Відповідь на таке питання зазвичай "*Bravely!*": "*'ow do you?*" – "*I am*

quite bravely thank you”, в цьому випадку *quite bravely* = *quite well*. Слово “*bye*” в свою чергу замінюється діалектним “*in a bit*” або “*tarra*”.

Сама лексема «свято» має у діалекті багато позначень, таких як *gaady-day*, *gawdy day* та *halliday*, що схоже на звичне нам *hollyday*.

Аналізуючи словник помітно, що в Йоркширі дуже багато релігійних та світських свят. Розглянемо їх більш детально.

2.3.1. Релігійні звичаї. Під релігією у даному дослідженні розуміємо будь-яке культове вірування, тому, беручи до уваги історію розвитку регіону, ця група лексики поділяється на язичницьку та християнську.

Для кожної культури важливими є сімейні відносини, а шлях до утворення родини, це, звісно, укладання шлюбу. В різних країнах і навіть у різних куточках однієї і тієї самої країни весільні традиції можуть дуже різнитися. У Йоркширі весілля відбувається у рамках християнських традицій, але й чергуються з світськими.

Так, як показав аналіз, у графстві є традиція, яка описується словом *bride-door*. Це означає бігати *for the bride-door* за подарунком від нареченої (*brigg*). Традиція полягає в тому, що молоді люди, які чекають біля дверей церкви на закінчення шлюбної церемонії, мають змагатися за подарунок від нареченої. Призом, як правило, є стрічка, яку потім переможець носить на капелюсі до кінця святкування.

Словосполучення *heeat pots* також пов'язане з весільною традицією. Це горщики з гарячим соусом, підсолодженим та приправленим, з яким гості весілля зустрічають молодих по дорозі з церкви після церемонії одруження. Цей звичай зберігається у повній силі в затоці Робін Гуд, морському містечку біля Вітбі, де в дань традиції було поставлено дванадцять горщиків на відстані однієї милі від церкви до міста. Серед інших, так само часто вживаних назв цих горщиків – *hot-pots*, *bride-ales*.

Не менш цікавою є етимологія слова *bride-wain*. Воно позначає віз, набитий домашніми речами, які переїздить з нареченою з батьківського дому

до дому чоловіка. З цього приводу раніше навіть проводили великий парад. Вози тягли воли, прикрашені стрічками, а молода жінка сиділа коло свого коловорота, в центрі вантажу, і в той час як відбувалася процесія, друзі родин засипали віз подарунками.

Різдвяних та новорічних традицій в Йоркширі не мало. Серед Різдвяних традицій слід відмітити *Christmas Customs*. Ця традиція полягає у тому, що за 2-3 тижня до Різдва молоді жінки виходили на вулиці, йшли від будинку до будинку і співали колядки, щоб сповістити людей, що свято наближається. Такі групи жінок називалися *Vessel-cups* або *Wassail-cups*, тому що вони обов'язково носили з собою пунш, що було налито у *wassail bowl* (чаша для різдвяного пуншу), яким вони пригощали всіх на своєму шляху.

Кожного Різдва великі бакалійні магазини дарували своїм клієнтам величезні свічки, які називаються *Yule Candles*. За іншою традицією напередодні Різдва і Нового Року спалювали дерев'яну дощечку, що мале назву *Yule Clog*. Люди вірили, що якщо шматочок дерева вціліє в вогні, треба його зберігати для того щоб він захищав будинок від пожеж протягом всього наступного року. Традиційно в кінці року цей вцілівший шматочок підпалюють і нову дерев'яну дощечку запалюють від нього. *Yule-cake* – це традиційний сливовий пиріг, яким пригощали гостей у період з Різдва до Нового Року. Його ні в якому разі не можна було різати до Різдва.

На відміну від словосполучення *christmas dinner*, яке є таким самим як у літературній мові, назва такого свята як Святе Вознесіння вербалізується інакше. У цілому, навколо цього свята з'явилася надзвичайно велика кількість діалектизмів. На більшості територій, де люди розмовляють англійською мовою, для позначення назви цього свята найчастіше використовують *Ascension Day*. Йоркширський діалект пропонує такий варіант – *Holy Thursday*. Те що колись відбувалося в цей день, тепер існує лише у спогадах. Раніше, після ранкової служби парафіяльні межі Уїтбі не обходжу валися міністром, церковними старостами та народом, замість цього влаштовувався розкішний обід.

Deodand – річ, яку треба дати Богу. В англійському законодавстві, якщо було доведено, що нерухомість спричинила смерть розумної істоти, власник втрачав її вартість перед короною, а гроші направлялися на благочестиве використання, які розподілялися в милостині.

God – Це була невелика сума грошей, яку, як кажуть, спочатку називали так, тому що вона була призначена для благодійних або релігійних цілей. Однак до періоду Тюдорів це стало асоціюватися в основному з угодами, особливо як «завдані» гроші, які виплачувалися за новою угодою про оренду або коли слугу чи робітника вперше найняли.

God-Bairn – хрещена дитина.

Godslope Child – дитина, народжена поза шлюбом.

Grith – часто метатезується як «обійми», означало мир або божественний захист.

Kirk Garth – церковне подвір'я.

Maisondieu – буквально «божий дім», лікарня або притулок для старих і немічних. Такі заклади були у всіх великих містах з XIV ст.

Maumet – фальшивий бог, ідол.

Church – як дієслово воно означало «вести до церкви», де здійснювалися очисні обряди.

Christening Sheet – простирadlo, у якому хрестили дитину.

Christen – раннє альтернативне написання Християнства.

Отже можна зробити висновки, що для Йоркширців основою життя були сімейні відносини та релігійні вірування.

2.3.2 Світські свята та традиції. Найбільш чисельною групою виступають культуроніми на позначення ярмарок та фестивалів.

Так, наприклад: *Barnaby Fair* – це ярмарок, що проходить щороку в червні. Традиція відбувається століттями і ніхто дійсно не знає точний день або дату початку. На ярмарок приїжджають кілька сотень циган, які продають коней різних порід, розміру і кольору. Вони продаються на аукціоні на ринку Бороубрідж в поле. Також є дорога під назвою *Horsefair* (дослівно – Ярмарок

Коней) по якій цигани виїжджали своїх коней на показ. Цигани також продають горщики і сковорідки, кілочки, ножиці і кінський клей. Офіційно ярмарок був створений у 1862 році Чарльзом 2-й королівської хартії. Зараз це звичайний ярмарок, не пов'язаний з циганами. Також є Майській Ярмарок *May Fair* (в травні), та Вейкс *Wakes* (в жовтні) ті інші кінні ярмарки – *Hull Fair*.

Також існують овечі ярмарки (де продаються вівці): *Malton Sheep Sale*, *Masham Sheep Fair*, сільськогосподарські ярмарки: *Bowling Tide*, *Otlay Show*. Останнє – найстаріше відоме сільськогосподарське шоу в Йоркширі, офіційно датоване 1796 р. і неформально проведене місцевими фермерами за останні десятки років, змішаного типу.

Серед ярмарок змішаного типу багато назв, які походять від назв міст, в яких вони відбуваються, наприклад: *Bartle*, *Bellerby Feast*, *Burnsall Feast*, *Scarborough*, *South Cave*, *Wibsey*, *Yarm Fair*.

Наступною групою є «Ігри». У діалекті є щонайменше 2 лексичні одиниці для позначення цього слова: *gam* (гра, веселощі) та *gammy* (те ж саме, що і гра).

Наявна велика кількість дитячих ігор, а саме для хлопчаків, такі як наприклад, *hardy-nut* (хлоп'яча гра, у яку грають буковими горішками з дірочкою для нанизування на мотузку або нитку. Вони по черзі дмухають на горіхи опонента, допоки не розіб'ють його); *nicky-nack* (хлоп'яча гра для відгадування загадок); *jaak-baal* (командна гра для хлопців з м'ячем та битою, що нагадує сучасну гру у бейсбол або англійську лапту) тощо.

Також наявна велика кількість ігор з так званими рухами *leap frog*, тобто перестрибування або почергова зміна одне одного. Такими іграми були *lowpy-back*, *loup-the-lang-lonnin*. Також були знайдені слова, які вигукуються дітьми під час гри. Так наприклад, *keek-keek* вигукується під час гри у схованки, а *king's speech*, коли хлопчак у грі брав паузу, так зване «я в будиночку», в українській мові.

Серед танців найпопулярнішими були: *A Bull Dance* – його танцювали у свято худоби та *Holly-Dance* – танцювався під час Різдва. Танець «Довгий меч» (*The Long Sword dance*) – це танець з мечем і держаком. Танець зазвичай

проводиться теж у Різдво, і, як вважають, походять з обряду, задля плідного збору врожаю.

Таким чином можна зробити висновок, що релігійне життя регіону було не дуже розвиненим на відміну від культурного. Приклади демонструють велику кількість обрядів та ігор. Крім того, віра у фетиші означала для йоркширців більше за релігію та віру у Бога.

2.4 Назви продуктів харчування, страв та напоїв

В англomовних країнах існує декілька слів, що характеризують приймання їжі. До них відносяться слова *breakfast* («сніданок»), *lunch* («обід»), *dinner* («вечеря»). В залежності від місцевості, слово обід іноді замінюється на *dinner*, а вечеря на *supper*. Але в Йоркширі класифікація прийомів їжі дещо відрізняється. Слово *breakfast* («сніданок») залишається не змінним, для позначення обіду використовується або слово “*dinner*” або *lunch*, в цьому випадку вони є взаємозамінними. А ось коли мова йде про вечерю, в Йоркширі не скажуть *dinner* або *supper*, там будуть використовувати слово *tea*. Важливо підкреслити, що під словом *tea*, розуміється повноцінна вечеря, а не просте чаювання. Фраза *to make tea* може мати два значення: перше – готувати вечерю і друге – заварювати / робити чай. Щоб уникнути плутанини в другому випадку краще сказати: я заварюю чашку чаю – *I'm making a cup of tea*. В цьому випадку буде зрозуміло, що ви не готуєте вечерю, а робите чай. Те ж саме стосується і прийому їжі як такого. Замість “*I'm having tea*” («Я вечеряю»), можна сказати “*I'm having a cup of tea*” або “*I'm drinking tea*” («Я п'ю чай»).

До інших загальних термінів, що вербалізують поняття їжа та напої в діалекті графства Йоркшир належать нейтральні лексеми: *scan* (їжа) та *beb* (напій).

Надалі представлено перелік продуктів харчування:

1. *Ameall* – крохмаль, найкраще борошно.
2. *Meat* – їжа, як правило, тверда.
3. *Oatmeal Maker* – вівсяну кашу виготовляли шляхом подрібнення «шилінгу», тобто вівса, з якого було видалено лушпиння, і раніше вона була основним елементом раціону більшості йоркширських сімей.
4. *Sweet Milk* – свіже молоко з природним солодким смаком.
5. *Frumenty* – страва з очищеної пшениці, звареної в молоці і приправленої корицею, цукром, патокою.
6. *Filbert* – ліщина.
7. *Bolted Bread* – хліб з просіяного борошна.
8. *Horse-Bread* – різновид хліба, виготовленого з квасолі, висівок тощо, як корм для коней.
9. *Maine Bread* – найкращий білий хліб, йоркський делікатес.
10. *Temse-Bread* – хліб з перетертого борошна.
11. *Mustard Ball* – використовується для приготування соусів, основним продуктом яких є зерна гірчиці.
12. *Grease Cake* – макуха або спресована грудочка тваринного жиру.
13. *Spice Cake* – пряний хліб, який містить гвоздику, мускатний горіх, стручок і цукор.

За результатом дослідження можна зробити висновок, що одиниці на позначення їжі та напоїв відображають соціо-регіональну специфіку життя Великої Британії XIX століття. В виокремлених назвах переважають звичайні, прості страви з інгредієнтами, щоможна виростити, або добити на території Англії у цілому.

Назви їжі та напоїв є рухливим прошарком лексики мови, який представляє собою відкриту систему, що, з одного боку, - акумулює та віддзеркалює автентичні реалії, спосіб життя, географічні та соціальні умови, з іншого, – відображає особливості історичного та економічного розвитку цілої спільноти, їх культурні та мовні контакти.

2.5 Побутова та професійна лексика

Побутова лексика – лексика, до складу якої входять слова, що називають предмети та явища, поширені в побуті всіх груп населення. Як зазначають дослідники, до побутової лексики належать назви житла, меблів, господарських предметів, одягу та взуття, їжі й напоїв, посуду та кухонного начиння, свійських тварин і птахів, знарядь праці, трудових процесів і дій, назви звичаїв, обрядів, ігор, розваг та ін.

Закономірно, що основу побутової лексики складають загальноживані слова, якими люди послуговуються в повсякденному житті. Лінгвісти вважають, що побутова лексика найближче стоїть до загальноживаної, але відрізняється специфічним побутовізмом.

Що стосується будівельних споруд є слова які вебралізують усі споруди та прилеглі частини до них у місцях та селищах, власні назви на позначення певних культурно значущих місць та адміно-територіальних назв.

До перших відносимо подвір'я навколо будинку – *garth*, сарай – *ellam*, тротуар це *caus'a*, *brig* (міст), *gate* (вулиця), *ginnel* (вузький прохід між будинками).

Серед типів будинків культуроніми представлені лексемами *church*, що має 2 відповідники *kirk* та *churtyard*. Перший відповідає самій будівлі церкви, а другий називає всю місцевість що їй належить. Також банк – *bonk*, магазин продажу риби з картоплею фрі (*chip- 'oile*), тощо.

Група побуту є достатньо значеннєвою для аналізу та розуміння сутності й життєвого плину території графства Йоркшир.

Назви предметів побутового вжитку складають невелику групу слів, серед них: *bass* (кошик), *bessom* (віник), *brandrith / brandree* (рухомий залізний каркас, щоб тримає каструлі над вогнем), *buffit* (маленький низький стілець), *case-clock* (годинник бабусі або дідуся), *chapil 'at-pegs* (прищіпки для одягу), *chover* (маленький залізний кошик з трьома ніжками, який використовується

для нагрівання дров для каміну), *keeam* або *kaim* – гребінець (comb), дитячі іграшки – *batrn-lairkings*, велика сумка або мішок – *wallet* (не гаманець як у літературній мові), антикваріат – *ancientry*, вугілля – *ass*, шафа для посуду – *aumry*, коврик для ніг – *bear*, дерев'яний молоток – *beetle*, полиця – *brade*.

Назви посуду також досить відрізняються від літературної мови. Так словами *bakstone* або *baxtone* називають спеціальні залізні плити, на яких готувалася їжа. *Keeal* перекладається як каша, звідси *keeal-pot / kail-pot*”, що перекладаються каструля. Ніж – *Shimm'd /gully*, горщик – “*barn pot*”, половник – “*a thawle*”, виделка – “*gripe*”, запечатаний горщик, в якому зберігалися дріжджі – *barnpot*, тарілка – *bakston*.

Що стосується професійної лексики – це слова, що вживаються переважно лише в колі фахівців з тих чи інших спеціальностей для позначення знарядь праці, процесів, інструментів, матеріалів, дій і так далі. Це досить велика кількість слів, однак вони мають обмежене коло вживання і часто зрозумілі лише спеціалістам. Знання професійної лексики допомагає як у створенні образів у художній літературі та засобах масової інформації, так і в опануванні професії.

Аналізуючи словник можна виділити ряд професій жителів графства Йоркшир:

1. *Bankman* – банківський робітник.
2. *Bargeman* – оператор баржі.
3. *Beadman* – монах.
4. *Bellman* – людина, наймана ходити містом і робити публічні оголошення, привертаючи увагу дзвоном.
5. *Catchman* – рибалка.
6. *Chapman* – чоловік, який має бізнес в торгівлі.
7. *Feeman* – в монастирях, доглядачі худоби. В OED слово «*feeman*» означає «васал», і це може бути можливим поясненням у єдиному наведеному прикладі. Однак ці слова неодноразово вживалися у зв'язку з важливими монастирями, де вони чітко стосуються утримання «худоби».

8. *Hammerman* – робітник, який керував механічним молотом у кузні.

9. *Packman* – людина, яка заробляє на життя, продаючи товари з пачки, яку перевозить з місця на місце, розносник.

10. *Pennyman* – м'ясник.

Аналіз лексем дає чітку характеристику жителів Йоркширу з позитивної точки зору як людей трудолюбивих. Більшою мірою культуроніми позначають специфічну поведінку людини, або вузько-спеціалізовану професію, тощо.

Також йоркширському діалекті існує безліч слів, які не зустрічаються в інших діалектах і, відповідно, незрозумілі за межами місцевості, де дані слова використовуються в повсякденній розмовній мові. Далі буде наведено кілька лексичних прикладів, характерних для Йоркширського діалекту:

Bonny [boni] – це слово використовується в значенні *pretty* (милий/симпатичний). Істинний йоркширець, побачивши симпатичну дівчину, може сказати своєму другові: "*Look, there's a bonny lass*". У перекладі на англійську мову фраза означає: "*Look, there's a pretty girl*" (Дивися, яка там симпатична дівчина).

Фраза *any road* використовується у значенні *anyway* (у будь-якому випадку/ як би там не було/принаймні). Найчастіше вона стоїть наприкінці речення. Наприклад: *I think so, any road = I think so, anyway* (Принаймні), я так думаю.

Слово *laiking* [tekin] означає *playing* (грати). В контексті дане слово може перекладатися по-іншому. Наприклад, фраза *are you laiking?* означає *are you coming out?*. Діти можуть використовувати цю фразу, коли заходять за друзями додому і питають, чи вони вийдуть погуляти.

Слово *tha* або *thar* надійшло з давньоанглійської мови і використовується у значенні *your*. Слово використовується не так часто, проте іноді можна почути таке запитання:

How's thar do? У перекладі недіалектною англійською мовою фраза означає: *How did you do?*

Слово *you* (ти) замінюється на давньоанглійське *thee*. Дана заміна

відбувається частіше, ніж зі словом *thar*. У Йоркширі нерідко можна почути такі фрази, як:

"*How's thee?*", що означає "*How are you?*"

How about thee? = *How about you?*

Слово *thissen* використовується у значенні *yourself* (себе), наприклад, фраза *shape thissen* означає *pull yourself together* (візьми себе в руки).

Слово *gawping* [go: pin] означає *looking* (дивитися).

What are you gawping at? = *What are you looking at?* (На що дивився?! На що дивишся?)

Слово *euur* [eiop] дуже часто вживається у розмовній мові. Його використовують як привітання та його можна порівняти зі словом *hey*, яке також використовується як привітання та перекладається як привіт. Наприклад, *Euur, how's thar do?* = *Hey, how did you do?*

Замість слова *yes* у йоркширському діалекті часто використовують слово *aye*, яке звучить як [ai] і перекладається так.

Слово *afore* [a'fo:] використовується у значенні слова *before* (до/перед). Наприклад, *afore me birthday* = *before my birthday* (Перед моїм днем народження).

У йоркширському діалекті, окрім стандартних виразів, існує безліч різних способів відповіді на питання «*Як справи?*». Саме питання у діалекті звучатиме як "*Nah then?*". А відповіді на нього можна такими способами:

1. *Grand* [grand] або іншими словами *really well* (дуже добре/чудово).
2. *Nicely* = *quite well* (досить добре).
3. *Taken badly* = *ill* (хворіє/нездоровиться).

Подібні діалектичні звороти можна почути у неформальній обстановці чи розмові. При формальній комунікації жителі Йоркширу дотримуються стандартних правил, що існують у англійській мові.

Як свідчить аналіз лексики охоплює усі сторони життя мешканців Англії XIX ст. та відображає її специфіку, а саме: професійну зайнятість, буденне життя та історичні реалії Великої Британії XIX століття. Так, діалектоносії

графства Йоркшир дотримуються релігійних обрядів (християнських), але й шанували язичні ритуали та традиції, популярним також були світські події – ярмарки та свята. Побутова лексика повністю відображає стан та особливості життя мешканців сіл та малих місць аналізованої епохи – за соціальною ознакою це нижчий прошарок суспільства, за ремісництвом – фермери, робочі, рибалки.

Отже, національно-марковані лексичні одиниці будь-якої мови є надзвичайно важливим об'єктом для вивчення з огляду на те, що саме цей шар лексики відображає особливості мовної картини світу тієї чи іншої нації, їх культурну своєрідність, відмінності та унікальність. Основними шарами лексики, які найбільш яскраво відображають національну своєрідність культури є лексичні одиниці для позначення суспільно-політичних особливостей, флори та фауни, географічних особливостей, а також способу життя, побуту, звичаїв і традицій.

ВИСНОВКИ

Мова виступає як засіб вираження особливої національної ментальності. Національно-культурний компонент семантики слів відображає, фіксує та передає від покоління до покоління мовну картину світу, взаємодію мовних, етнокультурних та етнопсихологічних факторів у формуванні та еволюції мови як частини культури.

Об'єктивізація та вербалізація регіональної своєрідності відбувається в різних варіантах мови, але саме в діалектах актуалізуються культурно значимі концепти та реалії локально обумовлених спільнот.

Найбільш вагомими для суспільства реалії вербалізуються у культурно-маркованій лексиці, під якою розуміється лексика, яка позначає реалії і поняття матеріальної й духовної культури певної соціальної групи; це слова та словосполучення, які на денотативному та конотативному рівні характеризуються специфічними особливостями, що відрізняють їх від подібних одиниць іншої мови; вони відображають специфіку життя та мовної картини світу певного етносу, нації, соціальної групи.

Культурно-маркована лексика в діалектах зумовлена специфікою діалектів як форм існування мови; їм характерна територіальна обмеженість та соціальна обумовленість вживання, фрагментарність презентації мовної картини світу та її гетерогенність (різні діалектні варіанти/стандартна англійська), синергетична цілісність, яка регламентована діалектним узусом.

Аналіз культурно-маркованої лексики діалекту графства Йоркшир XIX століття загальним обсягом 300 одиниць показав, що за семантичною ознакою увесь матеріал може бути розділений на п'ять груп з декількома підгрупами:

1. Людина (поведінка, найменування людей за кровною спорідненістю, професійної належності); лексика на позначення людини, її рис характеру, зовнішності є доволі різноманітною. Носії Йоркширського діалекту у відповідних мовленнєвих ситуаціях використовують порівняно велику

кількість експресивно-оцінних назв людини, причому частина таких лексем спеціалізована відповідно до статі чи інших індивідуальних особливостей денотата.

2. Рослинний і тваринний світ; тема «Природа» у йоркширському діалекті дуже велика. До неї можна віднести назви небесних тіл, явищ природи, слова, пов'язані з погодою, назви тварин та багато іншого (*bud* (маленька корова), *bussok /dicky* (осел), *essex lion* (теля).

3. Звичаї та традиції (назви національних страв, свят (релігійних і світських), безпосередньо звичаїв, ігор, танців); наприклад: *Church* – як дієслово воно означало «вести до церкви», де здійснювалися очисні обряди; *Christmas Customs*, це коли люди йшли по домівках та сповіщали колядками та іншими піснями про прийдешні новорічні свята. Можна зробити висновок, що релігійне життя регіону було не дуже розвиненим на відміну від культурного. Приклади, які були наведені в роботі демонструють велику кількість обрядів та ігор. Крім того, віра у фетиші означала для йоркширців більше за релігію та віру у Бога.

4. Назви продуктів харчування, страв та напоїв; назви їжі та напоїв є рухливим прошарком лексики мови, який представляє собою відкриту систему, що, з одного боку, – акумулює та віддзеркалює автентичні реалії, спосіб життя, географічні та соціальні умови, з іншого, – відображає особливості історичного та економічного розвитку цілої спільноти, їх культурні та мовні контакти.

5. Побутова лексика (назви одягу, предметів побутового вжитку). Як свідчить аналіз лексики охоплює усі сторони життя мешканців Англії XIX ст. та відображає її специфіку, а саме: професійну зайнятість, буденне життя та історичні реалії Великої Британії XIX століття. Так, діалектоносії графства Йоркшир дотримуються релігійних обрядів (християнських), але й шанували язичні ритуали та традиції, популярним також були світські події – ярмарки та свята. Побутова лексика повністю відображає стан та особливості життя мешканців сіл та малих міст аналізованої епохи – за соціальною ознакою це

нижчий прошарок суспільства, за ремісництвом – фермери, робочі, рибалки.

Виходячи з результатів дослідження можна зробити висновок, що термін «ідентичність є багатозначним, що призводить до наукових дискусій навколо його змісту. Ним позначають і систему світосприймання, і відчуття належності, і ареал особистісних самоідентифікацій, і об'єкт наукової рефлексії. Серед розмаїття ідентичностей регіональна ідентичність є найменш дослідженим концептом. Однак незмінним фактором, який формує регіональну ідентичність, є система цінностей і переконань, норм і форм поведінки певної територіальної спільноти, через яку вона сприймає політичну, соціальну і економічну ситуацію. Крім того, ідентичність конструюється на основі спільної релігії, мови, історичної спадщини, традицій, символів.

Здійснений аналіз доводить, що національно-марковані лексичні одиниці будь-якої мови є надзвичайно важливим об'єктом для вивчення з огляду на те, що саме цей шар лексики відображає особливості мовної картини світу тієї чи іншої нації, їх культурну своєрідність, відмінності та унікальність. Основними шарами лексики, які найбільш яскраво відображають національну своєрідність культури є лексичні одиниці для позначення суспільно-політичних особливостей, флори та фауни, географічних особливостей, а також способу життя, побуту, звичаїв і традицій.

Подальше дослідження може бути спрямовано на порівняльний аналіз культурно-маркованої лексики різних регіонів Англії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Солнцев В. М. Вариативность как общее свойство языковой системы. *Вопросы языкознания*. 1984. № 2. С. 31–42.
2. Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка. Москва : Флинта : Наука, 2012. 288 с.
3. Аппоев А.К. Этнографическая лексика карачаево-балкарского языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02. Нальчик, 2011. 129 с.
4. Аракин В. Д. История английского языка. Москва : Просвещение, 1985. 256 с.
5. Ахманова О. С. Диалект. Словарь лингвистических терминов. Москва : Советская энциклопедия, 1966. 598 с.
6. Бабурина К.Б. Этнолингвистический аспект в исторической лексикографии. *Вопросы языкознания*. 1997. №3. С. 48–52.
7. Бельчиков Ю. А. О культурном коннотативном компоненте лексики. *Язык, система и функционирование*. Москва : Наука, 1988. С. 30–35.
8. Бондар М. В. Метамова дослідження національно-культурного компонента. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Київ : Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2014. Вип. 28. С. 119–128.
9. Бочегова Н.Н. Объективация национально-культурного своеобразия в английском языке США : автореф. дис. ... д. филол. н : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2012. 37 с.
10. Бродович О. И. Диалектная вариативность английского языка. Аспекты теории. Ленинград : Изд-во Ленинградского гос. ун-та, 1988. 196 с.
11. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. Москва : Наука, 1983. 414 с.

12. Бруннер К. История английского языка : в 2 т. Москва : Наука, 1955. Т. 1. 324 с.
13. Бубенникова О. А. Английские диалекты в современную эпоху. *Вестник МГУ. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 1998. № 2. С. 77–88.
14. Вежбицкая А. Понимание культуры через посредство ключевых слов. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 288 с.
15. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. Москва : Языки русской культуры, 1999. 776 с.
16. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 272 с.
17. Верещагин Е.М. Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Москва : Русский язык, 1990. 246 с.
18. Вильчинская Т.Л. Лингвистическая ситуация в северной Англии (на лексическом материале йоркширского диалекта) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2010, 21 с.
19. Власенко М.В. Національно-культурна специфіка. *Филологія. Соціальні комунікації*. 2014, Т. 27 (66). № 2. С. 34–38.
20. Гатальська С.М. Філософія культура Київ : Варта, 2005. 238 с.
21. Гдовська Б. Лексика страноведческих реалий в художественном тексте : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Київ, 1993. 210 с.
22. Голева Г.С. Персидская фразеология (лингво-социокультурологический аспект). *Вопросы языкознания*. 1997. №5. С.135–141.
23. Гончарук Т.В. Культурологія. Тернопіль : Зоря, 2004, 203 с.
24. Гришко О. П. Вербалізація української ментальності в художньому дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століть : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Суми – Запоріжжя, 2007. 235 с.
25. Данилюк Н. Номінації сучасної української мови з культурно-

національним змістом. *Мовознавство. Доповіді та повідомлення на IV Міжнародному конгресі українців*. Київ : Освіта, 2002. С. 180–184.

26. Демків Ю.М. Англійська літературна мова та її територіальні діалекти: компаративний аналіз "young scientist". 2017. № 4.3. С. 73–76.

27. Дудик П.С. Стилїстика української мови. Академія, 2005. 368 с

28. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов. Назрань : Пилигрим, 2010. 450 с.

29. Зиновьева М.Д. О соотношении терминов «лингвострановедение» и «лингво-культурология». *Русский язык как иностранный: Теория. Исследования. Практика*. 2000. Вып. IV. С. 13–16.

30. Карасик В.И. Язык социального статуса. Москва : Институт языкознания. 1992. 330 с.

31. Картунов О.В. Вступ до етнополїтологїї. Київ : Ін-т економіки, упр. та госп. права, 1999. 300 с.

32. Кодухов В.И. Логический и культурно-исторический компоненты значения слов. Кишинев : Штиинца, 1982. 258 с.

33. Комлев Н. Г. О культурном компоненте лексического значения. Москва : Вестник Московского университета, 1966. С. 40–47.

34. Кононенко В.І. Українська етнолінгводидактика. Івано-Франківськ : Плаї, 1998. 157 с.

35. Космеда Т.А. Денотат, конотація й аксіосемантика у проєкції на лексико-семантичні відповідники російської та української мов. *Мовознавство*. 1997. № 4-5. С. 58–63.

36. Кравченко А.И. Культурология. Москва : Академ. проект, 2003. 496 с.

37. Кравченко А.И. Культура и культурология : словарь. Москва : Академ. проект, 2003. 928 с.

38. Лужаница Е. И. Особенности изменения диалектной системы при взаимодействии с литературным языком *Вісник ЗДУ. Філологічні науки*. Запоріжжя, 1999. № 1. С. 74–78.

39. Макдэвид Р. И. Диалектные и социальные различия в городском обществе. *Новое в лингвистике*. 1975. Вып. 7. Социоллингвистика. Москва, 1975. С. 363–381.
40. Маковский М. М. Английская диалектология. Москва : Высшая школа, 1980. 191 с.
41. Маслова В.А. К построению психоллингвистической модели коннотации. *Вопросы языкознания*. 1989. № 1. С.108–120.
42. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва : Прогресс, 1993. 656 с.
43. Смирницкий А. И. Древнеанглийский язык. Москва : Наука, 1955. 320 с.
44. Смирницкий А. И. История английского языка (средний и новый период). Москва : Изд-во Московского гос. ун-та, 1965. 140 с.
45. Содомора П. А. Побутові реалії Гомерової «Одіссеї» у перекладі (на матеріалі українських перекладів поеми) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2004. 20 с.
46. Сташук В. Регіональна ідентичність як фактор (дез)інтеграційних процесів в Україні. URL: <http://social-science.com.ua/article/732> . (дата звернення : 30.11.2021).
47. Степанов Ю. Основы общего языкознания. Москва : Просвещение, 1975. 271 с.
48. Стернин И.А. О некоторых дискуссионных проблемах лингвокультурологии. *Человек. Язык. Культура. Ч. 1*. Киев : изд. дом Д. Бураго, 2013. С. 138–149.
49. Стернин И.А. Опыт описания национально-культурной специфики слова (на материале русского и немецкого языков). *Психологические и лингвистические аспекты проблемы языковых контактов : сб. науч. тр.* Калининград, 1984. С. 57–67.
50. Тарасова В. Структура лексико-семантического поля «Природа» в Ессекському діалекті англійської мови. *Молода наука* : збірник наукових праць

студентів, аспірантів і молодих вчених. Т. І. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. С. 221–224.

51. Телия В. Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры. Фразеология в контексте культуры. Москва: Языки русской культуры, 1999. 336 с.

52. Томахин Г.Д. Лексика с культурным компонентом значения. *Иностранные языки в школе*. 1980. № 6. С. 47–50.

53. Тюрменко І.І. Культурологія: теорія та історія культури. Київ : Довіра, 2010. 310 с.

54. Ярцева В. Н. История английского литературного языка IX – XV вв. Москва : Наука, 1985. 248 с.

55. Baily R. W. Images of English: The Cultural History of the Language. Oxford : Oxford University Press, 1996. 330 p.

56. Baugh A. C. A History of the English Language. New York : Appleton Century Crofts, 1963. 603 p.

57. Fisher J. L. The Emergence of Standard English. Kentucky : The University of Kentucky Press, 1996. 212 p.

58. Hughes A. English Accents and Dialects: An Introduction into Social and Regional Varieties of English in the British Isles. London : Edward Arnold, 1997. 143 p.

59. Hughes G. A History of English Words. Oxford : Blackwell, 2000. 430 p.

60. Hughes A., Trudgill P. English Accents and Dialects: An Introduction into Social and Regional Varieties of English in the British Isles. London : Edward Arnold, 1997. 143 p.

61. Kretschmar W. A. English in the Middle Ages : The Struggle for Acceptability. Oxford : Pergamon Press, 1985. 91 p.

62. Kristensson G. A Survey of Middle English Dialects, 1290 – 1350: The Six Northern Counties and Lincolnshire. Lund : C.W.P. Gleerup, 1967. 297 p.

63. Lado R. *Linguistics Across Cultures. Applied Linguistics for Language Teachers.* Michigan : The Univ. of Mich. Press, 1957. 141 p.
64. McLaughlin J. C. *Aspects of the History of English.* New York : Holt, Rinehart & Winston, 1970. 375 p.
65. Paxman J. *The English. A Portrait of a People.* London : Penguin, 1999. 309 p.
66. Skeat W. W. *English Dialects. From the Eighth Century to the Present Day* Cambridge : Cambridge University Press, 1912. 132 p.
67. Strang B. *A history of English.* London : Methuen & Co., 1979. 453 p.
68. Trudgill P. *The Dialects of England.* Cambridge : The Macmillan Company, 2000. 154 p.
69. Wales K. *Northern English. A Cultural and Social History.* Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 257 p.
70. Warn S. *The North.* Cambridge : Cambridge University Press, 1986. 96 p.
71. Yorkshire. *Encyclopedia Britannica.* URL: <https://www.britannica.com/place/Yorkshire-former-county-England> (accessed: 30.11.2021).

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

72. Smith J.R. *A Glossary of Yorkshire Words and Phrases.* London : Tucker and Co Printers, 1885. 204 p.

SUMMARY

The presented work is devoted to the analysis of culturally marked vocabulary of the speakers of the Yorkshire dialect of England.

Object of study: Yorkshire dialect of England.

The main aim of the paper is to explore the culturally marked vocabulary of the speakers of the Yorkshire dialect of England

It determines the accomplishment of such objectives as:

- to explore the features of culturally marked vocabulary;
- to consider culturally marked vocabulary as a cognitive component of regional identity;
- assistance to the culturally marked bearer of the Yorkshire dialect of England.

The results obtained: The analysis proves that the culturally marked vocabulary covers all aspects of life of the inhabitants of Yorkshire in the XIX century. and reflect its specifics, namely: professional employment, everyday life and historical realities. The speakers of the Yorkshire dialect follow religious rites (Christian), but also respect pagan rituals and traditions, and secular events such as fairs and festivals are also popular.

The scientific novelty of the presented research due to the possibility of using the results in teaching such normative courses as general linguistics, English stylistics, history of English, lexicology, and special courses in English dialectology.

Key words: *vocabulary, culturally marked vocabulary, dialect, dialectisms, cultural names*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Гончар Юлія Олександрівна, студентка 2 курсу, заочної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти uliag8352@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНА ЛЕКСИКА НОСІВ ЙОРКШИРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ АНГЛІЇ» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____